Jesteśmy przekonani, że realizowane przez nas przedsięwzięcie tworzy możliwość poszerzenia spektrum tematycznej aktywności członków PTS o zagadnienia dotychczas formalnie niewyodrębnione w ramach działalności Towarzystwa, które jednakże wciąż, mimo presji globalizacyjnej, nie tracą na aktualności. W związku z tym żywimy nadzieję, że również Sekcja Socjologii Etniczności — pozostając w łączności z innymi podmiotami skoncentrowanymi na sprawach etnicznych — będzie mogła zaznaczyć swój wkład w dzieło dalszego rozpoznania i objaśniania zjawisk kształtujących bieżące oblicze świata społecznego.

*Marcin Dębicki,
Kamilla Dolińska*

Sekcja Socjologii Pracy Polskiego Towarzystwa Socjologicznego: w poszukiwaniu tożsamości polskiej socjologii pracy w XXI wieku

DOI: 10.19195/2083-7763.7.22

Sekcja Socjologii Pracy jest jedną z najstarszych sekcji Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, powstała w latach sześćdziesiątych XX wieku. W okresie realnego socjalizmu działalność Sekcji związana była przede wszystkim z aktywnością socjologów i socjolożek zakładowych, zatrudnionych w kluczowych przedsiębiorstwach państwowych w związku z podejmowanymi działaniami w ramach koncepcji humanizacji pracy. Po 1989 roku aktywność Sekcji uległa pewnemu wyciszeniu, na co złożyły się przemiany polityczno-gospodarcze, koniec ruchu socjologów zakładowych, a także procesy deinstytucjonalizacji socjologii pracy w sferze akademickiej. W 2013 roku starania na rzecz odbudowy aktywności Sekcji podjął jej nowy zarząd pod przewodnictwem Adama Mrozowickiego (Uniwersytet Wrocławski), w składzie: Joanna Róg-Ilnicka (wiceprzewodnicząca, Uniwersytet Zielonogórski), Zbigniew Galor (członek zarządu, Uniwersytet Szczeciński), Slaviana Holc (członek Zarządu, Instytut Filozofii i Socjologii PAN), Elżbieta Kolańska (członek Zarządu i sekretarz, Uniwersytet Gdański), a od 2016 roku także Olga Czeranowska (członek Zarządu i skarbnik, Uniwersytet Warszawski).

Zasadnicze kierunki działalności Zarządu Sekcji Socjologii Pracy zostały wyznaczone przez (1) projekt cyklicznych konferencji międzynarodowych „Społeczne granice pracy”; (2) działalność publikacyjną, której celem była integracja środowiska socjologów pracy oraz promocja aktywności naukowej jego przedstawicieli i przedstawielek; (3) projekt „Nestorzy socjologii pracy w Polsce”, poświęcony dokumentacji doświadczeń polskiej socjologii pracy w oparciu o wywiady biograficzne z elementami historii mówionej z przedstawicielami subdyscypliny, którzy swoją działalność rozpoczynali przed 1989 rokiem. Uzupełnieniem tych aktywności było zgłoszenie dwóch grup tematycznych na Ogólnopolskie Zjazdy Socjologiczne PTS: „Socjologia pracy — dialog między generacjami” (Szczecin 2013) oraz „Praca i gospodarka po kryzysie” (Gdańsk 2016). Utworzono profil Sekcji na portalu społecznościowym, a także stworzono listę mailową członków Sekcji. W 2016 roku Sekcja Socjologii Pracy wraz z nowo powstałą Sekcją Socjologii Ekonomicznej, a także przedstawicielami Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego,

Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji Uniwersytetu Warszawskiego, Instytutu Filozofii, Socjologii i Socjologii Ekonomicznej Szkoły Głównej Handlowej, podjęły wspólne działania na rzecz organizacji międzynarodowej konferencji „Industrial Relations in Europe Conference” w 2017 roku w Warszawie.

Realizując pierwszy z kluczowych kierunków działalności, Sekcja Socjologii Pracy zorganizowała jak dotąd dwie międzynarodowe konferencje naukowe. Ich wspólnym punktem odniesienia było poszukiwanie nowych ujęć teoretycznych oraz metodologicznych socjologicznych badań nad pracą w warunkach rozmywania się granic między pracą i zatrudnieniem, życiem związanym z pracą i życiem poza pracą, standardowym i niestandardowym zatrudnieniem. Pierwsza z konferencji, „Społeczne granice pracy. Przemiany w sferze pracy w dwudziestowiecznym kapitalizmie”, odbyła się we Wrocławiu 14–15 listopada 2014 roku i była poświęcona problematyce przemian pracy w obliczu zachodzących zjawisk ekonomicznych, instytucjonalnych oraz kulturowych. Konferencja zgromadziła ponad 100 uczestników z 17 krajów, reprezentujących 40 jednostek zagranicznych i 17 krajowych. Konferencję uświetniła obecność międzynarodowych gości specjalnych, m.in. prof. Guya Standinga oraz prof. Jane Hardy. Druga z konferencji, „Społeczne granice pracy. Wymiary pracy nieformalnej we współczesnych społeczeństwach”, miała miejsce 12–13 listopada 2015 w Zielonej Górze. Jej tematyka dotyczyła pracy poza formalnym zatrudnieniem oraz nietypowych form zatrudnienia. Gośćmi specjalnymi byli m.in. prof. Klaus Dörre, prof. Katharina Bluhm, prof. Jane Hardy oraz prof. Kazimierz Sowa. Konferencja zgromadziła ponad 70 uczestników, reprezentantów m.in. takich krajów, jak Polska, Wielka Brytania, Niemcy, Czechy, Turcja, Bułgaria. Kolejna konferencja zaplanowana jest na 2017 rok w Katowicach, na Uniwersytecie Śląskim.

Owoce działań związanych z realizacją drugiego z założeń Sekcji było przygotowanie przez członków jej Zarządu numerów specjalnych i regularnych czasopism naukowych, poświęconych tematyce „Społecznych granic pracy”. W 2015 roku ukazał się redagowany przez Adama Mrozowickiego, Elżbietę Kolaśińską i Joannę Róg-Ilnicką pierwszy anglojęzyczny numer specjalny Forum Socjologicznego: „Social boundaries and meanings of work in the 21st century capitalism” (292 strony). Numer składa się z trzech części („Nowe wymiary pracy a badania społeczne”, „Nowe miejsca pracy i doświadczenia na rynku pracy”, „Prekaryjna praca i prekaryjne światy życia”), obejmując artykuły problemowe autorów zagranicznych i krajowych. W tym samym roku wskazany wcześniej zespół redakcyjny przygotował nr 3 (2015) „Humanizacji pracy” pt. „Społeczne wymiary pracy w późnym kapitalizmie”. Adam Mrozowicki współredagował także (z Janem Czarzastym) numer 6 (1) „Warsaw Forum of Economic Sociology”, zawierający artykuły z zakresu problematyki prekaryzacji pracy i stosunków przemysłowych. Obecnie (czerwiec 2016) członkowie Zarządu Sekcji zaangażowani są we współredakcję numeru „Prakseologii” (częściowo poświęconemu problematyce rynku pracy i nieformalnemu zatrudnieniu), numeru „EMECON” (Employment and Economy in Central and Eastern Europe), a także monografii *Praca w XXI wieku. Wymiary formalne i nieformalne* (red. E. Kolaśińska, J. Róg-Ilnicka oraz A. Mrozowicki).

W odniesieniu do trzeciego z wymienionych pól aktywności, na przełomie 2015 i 2016 roku Sekcja rozpoczęła pracę nad projektem „Nestorzy socjologii pracy”. Zasadniczym celem przedsięwzięcia badawczego jest udokumentowanie — za pomocą wywiadów pogłębionych z elementami metodologii historii mówionej/wywiadów biograficznych — doświad-

czeń nestorów polskiej socjologii pracy związanych z instytucjonalizacją subdyscypliny w okresie PRL, a także ścieżek zawodowych i kierunków badań po 1989 roku, w warunkach jej kryzysu. W 2015 roku nakreślono harmonogram ogólnopolskich badań nad nestorami socjologii pracy i socjologami zakładowymi. W wyniku spotkania Sekcji w listopadzie 2015 roku utworzono wstępną listę rozmówców i wykonawców wywiadów oraz listę biogramów zmarłych socjologów pracy w celu ich opracowania. Przygotowano też zestaw pytań problemowych i dyspozycji do wywiadów, które przedyskutowane zostały na spotkaniu Sekcji w Warszawie w kwietniu 2016 roku. Dotychczas wysłano zaproszenia do części rozmówców, a także zrealizowano pięć wywiadów (z prof. dr hab. Jolantą Kulpińską, prof. dr hab. Robertem Woźniakiem, prof. dr hab. Wiesławą Kozek, prof. dr hab. M. Holstein-Beck oraz socjologką zakładową dr Elżbietą Wojtaś). Do końca roku członkowie Sekcji planują przeprowadzenie kolejnych wywiadów, minimum dziesięciu. Podjęto także starania na rzecz uzyskania finansowania projektu ze środków zewnętrznych.

Dotychczasowe badania w projekcie „Nestorzy socjologii pracy” sugerują, że obrany w 2013 roku kierunek odbudowy działalności Sekcji, w oparciu na dialogu międzygeneracyjnym z przedstawicielami subdyscypliny, ma swoje uzasadnienie merytoryczne. Mimo zmiany ustrojowej i gospodarczej możemy obserwować ciągłość między doświadczeniami a wyzwaniami stojącymi przed socjologami pracy w okresie realnego socjalizmu i systemu kapitalistyczno-rynkowego, które wyrażają się między innymi w napięciach między socjologią akademicką i praktyczną (realizowaną w odpowiedzi na zapotrzebowanie gospodarcze i polityczne). Procesy dezinstytucjonalizacji socjologii pracy mają przy tym wymiar nie tylko lokalny (uwarunkowany przejściem „od socjalizmu do demokracji”), lecz także uniwersalny, stanowiący efekt ekspansji nauk o zarządzaniu w środowisku akademickim i w praktyce gospodarczej (w warunkach późno-kapitalistycznych/neoliberalnych), a także są skutkami procesu przemian w sferze pracy (m.in. jej dematerializacji, serwicyzacji, prekaryzacji) oraz w charakterze instytucji akademickich.

Zmiany te nie muszą oznaczać końca socjologii pracy, jednak jej zaplecze teoretyczne oraz instrumentarium metodologiczne wymagają ponownego przemyślenia i dostosowania do nowych warunków. Opisane działania na rzecz odbudowy tożsamości socjologii pracy w Polsce mogą uzyskać swój efekt jedynie w ramach szerokiej współpracy całego środowiska socjologicznego. Jesteśmy przekonani, że potrzeba wieloaspektowych, socjologicznych badań nad pracą nie zniknie w XXI wieku, a socjologowie pracy, w rolach praktyków życia gospodarczego, naukowców-akademików i działaczy organizacji społeczno-gospodarczych, mogą mieć istotny wkład zarówno w analizę, jak i współkształtowanie zmieniających warunków pracy we współczesnych społeczeństwach.

*Adam Mrozowicki,
Elżbieta Kolaśńska,
Joanna Róg-Ilnicka*